

POSTANOWIENIE

Dnia 22 sierpnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Włodzimierz Wróbel

po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 22 sierpnia 2024 r., na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

sprawy z wniosku **F. G. oraz A. Ś.**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie w trybie ustawy o z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego z powodu kasacji wniesionych przez pełnomocnika wnioskodawców od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 15 lutego 2024 r., sygn. akt II AKa 7/24, zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 15 listopada 2023 r, sygn. akt II Ko 612/23,

postanawia:

- 1) oddalić kasację jako oczywiście bezzasadne;**
- 2) obciążyć wnioskodawców kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 15 listopada 2023 r. (sygn. akt II Ko 612/23) zasądzono od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawców F. G. i A. Ś. kwoty po 102.600 zł z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku tytułem zadośćuczynienia. W pozostałej

części wniosek oddalono. Wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 15 lutego 2024 r. (sygn. akt II AKa 7/24) zmieniono zaskarżony wyrok Sądu I instancji w ten sposób, że podwyższono zasądzone na rzecz wnioskodawców F. G. i A. S. zadośćuczynienie do kwot po 205.000 zł i tytułem odszkodowania kwoty po 102.600 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku. W pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymano w mocy.

Od powyższego prawomocnego orzeczenia kasację wniósł pełnomocnik wnioskodawców, zarzucając wyrokowi:

„1. rażące naruszenie art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (w dalszej części ustawa lutowa, ustawa rehabilitacyjna’), które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na jego niewłaściwym zastosowaniu skutkującym brakiem zasądzenia przez sąd odwoławczy całości wnioskowanej przez F. G. i A. S. kwoty zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez ich ojca J. S. na skutek represjonowania go przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości działające na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim w okresie od 1 kwietnia 1951 r. do 12 grudnia 1955 r. w związku z jego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, pomimo wykazania podstaw do jego zasądzenia, w sytuacji gdy zastosowany przez sąd odwoławczy oraz sposób miarkowania przedmiotowej kwoty zadośćuczynienia odbiegał w rażący sposób od zasadnych w tym wypadku reguł, a całokształt okoliczności sprawy przemawia za zasądzeniem wyższej kwoty zadośćuczynienia,

2. rażące naruszenie art. 8 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2a ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 1 k.c. poprzez błędne ich zastosowanie skutkujące uznaniem, iż w okolicznościach niniejszej sprawy sumą odpowiednią zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez J. S. jest łączna kwota 410.000,00 zł, podczas gdy Sąd II instancji nie uwzględnił we właściwy sposób wszystkich istotnych zindywidualizowanych okoliczności, które w sposób wyjątkowy miały wpływ na wymiar krzywd ojca skarżących, a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia, tj. poczucie strachu i odosobnienia, ciężkie warunki podczas pozbawienia wolności, stosowanie przemocy fizycznej i psychicznej wobec niego,

nieustannie towarzyszący strach o własne życie oraz pogorszenie się stanu zdrowia fizycznego i psychicznego podczas niesłusznej izolacji, co doprowadziło do poczucia rażącej niesprawiedliwości dodatkowo na skutek zasądzenia powyżej wskazanej symbolicznej kwoty zadośćuczynienia w wysokości niewspółmiernie niskiej - w stosunku do rozmiaru krzywdy doznanej przez J. S. ,

3. rażące naruszenie art. 8 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2a ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 1 i 2 k.c. oraz 448 k.c. poprzez ich błędną wykładnię skutkującą nieprawidłowym sposobem szacowania przez Sąd I instancji i powielony przez Sąd II instancji zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez J. S. na skutek niesłusznego pozbawienia wolności w związku z jego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, poprzez przemnożenie liczby miesięcy niesłusznej izolacji przez kwotę średniego miesięcznego wynagrodzenia za miesiąc, podczas gdy szacowanie odpowiedniego zadośćuczynienia nie powinno polegać na mechanicznym przeliczeniu powyższych wartości, a na uwzględnieniu całokształtu okoliczności sprawy, w szczególności rzeczywistego rozmiaru krzywdy doznanej przez represjonowanego, co w ocenie skarżących przełożyło się na zaniżenie przyznanego zadośćuczynienia,

4. rażące naruszenie art. 7 k.p.k., polegające na dowolnej ocenie dowodów i wyciągnięcie z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, wniosków sprzecznych z zasadami logicznego rozumowania, doświadczenia życiowego i wskazaniem wiedzy, a w konsekwencji błędne przyjęcie, że zasądzona na rzecz następców represjonowanego łączna kwota zadośćuczynienia jest kwotą odpowiednią, gdyż zdaniem Sądu II instancji mającego na uwadze względy słuszności jest ona kwotą proporcjonalną do doznanej krzywdy, podczas gdy w istocie jest kwotą nieadekwatną do okoliczności niniejszej sprawy, skutkiem czego było zasądzenie zaniżonej w stosunku do znacznego rozmiaru krzywdy doznanej przez ojca skarżących kwoty zadośćuczynienia, co prowadzi do poczucia rażącej niesprawiedliwości wobec J. S. z powodu represjonowania go przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości działające na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim w okresie od 1

kwietnia 1951 r. do 12 grudnia 1955 r. w związku z działaniami niepodległościowymi, stanowiącymi kluczową aktywność w jego życiu,

5. rażące naruszenie art. 7 k.pk. poprzez dokonanie błędnej i sprzecznej z zasadami logicznego rozumowania oceny dowodów skutkującej przyjęciem, iż w niniejszej sprawie zasadne jest wyliczenie kwoty odszkodowania przy uwzględnieniu miernika w postaci najniższego wynagrodzenia obowiązującego wówczas w Polsce, w sytuacji, gdy z zebranego materiału dowodowego wynika zasadności przyjęcia miernika w postaci średniomiesięcznego wynagrodzenia za pracę.

- rażącą obrazę przepisów prawa materialnego, tj.: art. 481 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie i nieprzyznanie od zasądzonych sum odsetek ustawowych za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, pomimo, że takie żądanie zostało zgłoszone w przedmiotowym wniosku i w apelacji.”

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania.

Prokurator wniósł o oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się oczywiście bezzasadna.

Jak wynika z akt sprawy, składający wniosek o zadośćuczynienie i odszkodowanie domagali się przyznania im kwot po 6.161.049,20 zł tytułem zadośćuczynienia oraz po 201.059,88 zł tytułem odszkodowania, wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie, naliczanymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty. Roszczenia te wynikają z krzywdy i szkody, jakich doznał ich ojciec, J. S. , wskutek represji ze strony radzieckich organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, działających na terenie Polski, w okresie od 1 kwietnia 1951 r. do 12 grudnia 1955 r., związanych z jego działalnością na rzecz niepodległości Polski.

Pozostaje przypomnieć, że przepis art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (t.j.: Dz. U. z 2020 r.

poz. 1820, dalej: "ustawa lutowa") nie przewiduje żadnych sprecyzowanych kryteriów określania wysokości zadośćuczynienia, pozostawiając oceny te praktyce orzeczniczej w konkretnych sprawach. Przepisy kodeksu cywilnego dotyczące zadośćuczynienia ograniczają się do wskazania, że ma być to "suma odpowiednia" (art. 445 § 1 k.c.). O tym z kolei musi zadecydować sąd orzekający na podstawie zindywidualizowanych kryteriów, wynikających z materiału dowodowego sprawy, w następstwie rozważenia wszystkich jej istotnych okoliczności. Na marginesie zauważyć należy, że w świetle utrwalonego orzecnictwa sądowego "przeciętna stopa życiowa społeczeństwa polskiego" nie jest okolicznością braną pod uwagę przy określeniu wysokości zadośćuczynienia (wyrok SN z 27.02.2014 r., WA 4/14, LEX nr 1454021). Ustalenie zadośćuczynienia w oparciu np. o średnie miesięczne wynagrodzenie w gospodarce musi mieć swoje jasne uzasadnienie. Ustalając wysokość zadośćuczynienia Sąd musi mieć na uwadze obecny odbiór w ocenie społecznej kwoty zadośćuczynienia za deportacje i pobyt na Syberii tylko i wyłącznie za udział w walkach Armii Andersa. Istnieje dostrzegalna różnica w sytuacji osób niesłusznie pozbawionych wolności w państwie demokratycznym, a deportowanych/uwięzionych przez władze komunistyczne. W pierwszym przypadku pozbawienie wolności jest powodowane splotem czynników i niezamierzonych błędów popełnianych na poszczególnych etapach postępowania. Państwo demokratyczne zakłada, że takie (dramatyczne w skutkach) pomyłki nie są możliwe do wyeliminowania i przejmuje za nie finansową odpowiedzialność. W przypadku zaś deportacji i de facto uwięzienia wiedzą powszechną jest, że było to zorganizowane działania totalitarnego państwa komunistycznego przeciwko własnym obywatelom.

Na te wszystkie kwestie wskazuje skarżący. Jednak nie wystarczy dla osiągnięcia uchylenia prawomocnego orzeczenia zarysowanie historycznie i społecznie adekwatnego kontekstu. Ważne jest by zarzuty kasacyjne uzasadnić. Wszystkie one w kasacji pełnomocnika wnioskodawców sprowadzają się do zakwestionowania sposobu wyliczenia przez Sąd odwoławczy kwot zadośćuczynienia i odszkodowania. Skarżący w istocie podnosi, że pomimo prawidłowego ustalenia przez Sąd stanu faktycznego w niniejszej sprawie, w szczególności dotyczącego podstawowego zakresu krzywd, w ocenie skarżących

zasądzona kwota zadośćuczynienia przez Sąd I instancji, nawet po jej zwiększeniu przez Sąd odwoławczy, nie odpowiada skali krzywd i cierpień, jakich doświadczył represjonowany. Wskazuje, że kwestia ustalania wysokości zadośćuczynienia, pomimo wyraźnego podkreślenia znacznej krzywdy doświadczonej przez represjonowanego, została przez Sądy I i II instancji potraktowana powierzchownie. Należy bowiem pamiętać, że sama izolacja i przymusowe zesłanie na Syberię były nie tylko niesprawiedliwe, ale również głęboko poniżające.

W dalszej części uzasadnienia kasacji skarżący pozostaje jedynie na przytoczeniu znanych Sądowi Najwyższego judykatów. Nie porusza jednak w żadnym miejscu rzekomej nieprawidłowości wyliczenia adekwatnego zadośćuczynienia i odszkodowania przez Sąd II instancji. Sąd Najwyższy nie bada z urzędu sposobu wyliczenia zadośćuczynienia i odszkodowania na podstawie tzw. ustawy lutowej, ani też nie ocenia czy orzeczenie było niesprawiedliwe. To na wnioskodawcy spoczywa ciężar przekonania, że doszło o rażących błędów w tych obliczeniach.

Co do zarzutu związanego z odsetkami – Sąd Najwyższy podziela stanowisko wyrażone w ugruntowanej linii orzeczniczej, że orzeczenia wydane na podstawie art. 8 ust. 1 i 4 ustawy lutowej stają się wykonalne dopiero po uprawomocnieniu się i dopiero z tą chwilą można przyjąć, że Skarb Państwa powinien spełnić świadczenie. Skoro zatem dopiero z momentem wydania prawomocnego orzeczenia wysokość świadczenia jest znana, to trafne jest zasądzenie zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku (tak m.in. postanowieniu z 14 lipca 2022 r., III KK 356/21, LEX nr 3482020).

Należało wobec tego orzec jak w sentencji.

[J.J.]

[ał]]

